

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

FEATURES OF FORMING INTERNATIONAL BUSINESS UNDER THE INFLUENCE OF TRANSNATIONALIZATION PROCESSES

У статті розглянуто особливості формування міжнародного бізнесу. Акцентовано увагу на значному впливі ТНК на формування міжнародного бізнесу. Зауважено на структурі українського ринку злиттів і поглинань. З'ясовано, що стабільний розвиток окремої країни в сучасних умовах глобалізації не можливий без взаємодії із цими компаніями. Виявлено перспективи та наслідки економічних перетворень під впливом стратегічних альянсів.

Ключові слова: міжнародний бізнес, ТНК, конвергентна економічна система, стратегічні альянси, ринок злиттів та поглинань.

В статье рассмотрены особенности формирования международного бизнеса. Акцентировано внимание на значительном влиянии ТНК на формирование международного бизнеса. Отмечена структура украинского рынка слияний и поглощений. Установлено, что стабильное развитие отдельной страны в современных условиях глобализации невозможно без взаимо-

действия с этими компаниями. Выявлены перспективы и последствия экономических преобразований под влиянием стратегических альянсов.

Ключевые слова: международный бизнес, ТНК, конвергентная экономическая система, стратегические альянсы, рынок слияний и поглощений.

The article deals with the peculiarities of the formation of international business. The emphasis is on the significant impact of TNCs on the formation of international business. Observed in the structure of the Ukrainian market of mergers and acquisitions. It is revealed that the stable development of a particular country in the current conditions of globalization is not possible without interaction with these companies. The prospects and consequences of economic transformations under the influence of strategic alliances are revealed.

Key words: international business, TNC, convergent economic system, strategic alliances, market of mergers and acquisitions.

УДК 339.9

Черномаз К.Г.

аспірант, асистент кафедри міжнародних економічних відносин Запорізький національний технічний університет

Кусий Т.В.

магістрант Запорізький національний технічний університет

Постановка проблеми. На сучасному етапі жодна країна не може залишитися осторонь від масштабних процесів інтернаціоналізації і глобалізації міжнародних економічних відносин, участь в яких дає змогу не тільки вирішити нагальні економічні проблеми, а й активно інтегруватися у світові технологічні потоки, освоювати й ефективно використовувати закордонний досвід організації та управління виробництвом. Сьогодні глобальна конкуренція встановила жорсткі вимоги до вибору найефективніших та найменш затратних форм ведення міжнародного бізнесу. Стратегія ТНК здійснюється шляхом раціональної комбінації інвестиційних і неінвестиційних форм транснаціоналізації, що зумовило бурхливий розвиток глобальних альянсів у світовій економіці. Антропогенно-інтелектуальне суспільство та інформаційно-технологічний спосіб виробництва зробили ТНК невід'ємним атрибутом процесів глобалізації, адже вони забезпечують ефективне розміщення світових чинників виробництва, що нівелює державні кордони та сприяє розвитку глобалізаційних процесів. Тенденції структурних перетворень міжнародного бізнесу неможливо розглядати окремо від процесів транснаціоналізації. З огляду на це, необхідно звернути увагу на перспективи та наслідки економічних перетворень під впливом флуктуацій світових ринків та транснаціоналізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням теоретико-методологічних аспектів глобалізаційних перетворень у процесі міжнародних інтеграцій займалися такі провідні зарубіжні

вчені-економісти: У. Джевонс, І. Кирцнер, Ф. Котлер, А. Лібман [1], В. Лукашевич, Дж.В. Робінсон [2], Ф. Хайек, Б. Хейфец [1] та ін. В українській економічній науці окремі аспекти діяльності ТНК у контексті проблематики конкурентоспроможного розвитку вивчали Л. Антонюк [3], В. Базилевич [4], О. Білорус, А. Гальчинський [5], Л. Кузьменко, Д. Лук'яненко, В. Новицький, Є. Панченко, О. Плотніков, Л. Федулова, А. Філіпенко [5], О. Швиданенко та ін. Проте більшість наукових досліджень не враховує необхідність комплексного розвитку теоретико-методологічних засад узгодження корпоративних транснаціональних стратегій зі структурними пріоритетами національно-економічного розвитку.

Постановка завдання. Мета дослідження – виокремити особливості формування міжнародного бізнесу під впливом процесів транснаціоналізації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні історичний розвиток міжнародного бізнесу характеризується посиленням взаємозалежності національних економік, переплетенням соціально-економічних процесів, що відбуваються у різних регіонах світу і спонукають фірми до пошуку кращих умов діяльності. Під впливом глобалізації міжнародного бізнесу активізуються та набувають розмаху транснаціональні корпорації (ТНК). Діяльність ТНК усе більше перетворює світове господарство на єдиний ринок товарів, послуг, капіталу, робочої сили і знань, визначає загальні обриси сучасної і майбутньої світової економіки. Великі корпорації, які фактично розподілили сві-

тові ринки, створивши глобальні мережі виробництва і НДДКР, вступають у таку стадію свого розвитку, яка дає їм змогу здійснювати переділ світових ринків, не тільки створюючи нові закордонні філії, а й шляхом трансграничних злиттів і поглинань, утворюючи стратегічні альянси. Такі великі олігополістичні структури дедалі більше закріплюються у світовій економіці, що свідчить про поділ праці не стільки між країнами, скільки між ТНК. Слід зауважити, що за цих умов закони вільного ринку всередині ТНК не спрацьовують, а встановлюються внутрішні ціни, які визначаються корпораціями. Сьогодні тільки четверта частина світової економіки функціонує в умовах вільного ринку, а три чверті – в умовах своєрідної «планової» системи, тому останнім часом намітився перехід до конвергентної економічної системи, що поєднує в собі планові і ринкові засади.

На сучасному етапі експансіоністська політика ТНК через злиття та поглинання стає все більш активною. Об'єднуючись і поглинаючи одна одну, компанії концентрують у своїх руках економічну владу, здійснюють вплив на розвиток окремих ринків та на економічну політику окремих держав. Розширюючи свою експансію, транснаціональні корпорації використовують різноманітні форми міжнародного бізнесу. До сучасних форм освоєння світового ринку відносять: операції з експорту та імпорту, пряме іноземне інвестування, ліцензування, франчайзинг, управлінські контракти, надання технічних і маркетингових послуг, здачу підприємств «під ключ», обмежені в часі договори зі створення спільних підприємств та угоди щодо здійснення окремих операцій. Важлива особливість розвитку цих форм полягає у тому, що вони використовуються значною мірою у відносинах між самими транснаціональними корпораціями, що посилює доцентровані тенденції. Проте у цілому використання різноманітних форм міжнародних економічних зв'язків ТНК, як і сам процес інтернаціоналізації капіталу і виробництва, має позитивні наслідки та демонструє нові форми і підходи. Однією з новітніх форм завоювання транснаціональними корпораціями міжнародних ринків є створення ними за кордоном спеціальних інвестиційних компаній. Завданням цих структур є інвестиції в дочірні та партнерські підприємства ТНК для стимулювання просування їхньої продукції на регіональні ринки. Такий підхід використовують, зокрема, найбільші міжнародні компанії з продажу безалкогольних напоїв Pepsi-Cola і Coca-Cola в Африці.

У цьому контексті на увагу заслуговують перешкоди та бар'єри, що стають на шляху формування міжнародного бізнесу, а саме: структура міжнародної компанії, її багатонаціональність, іноземні закони та правила, міжнародний облік, розрахунок вартості та глобальна стратегія ціноут-

ворення, визначення прийнятних методів оплати та забезпечення їхньої безпечної обробки, коливання курсів валют, вибір раціональних глобальних методів доставки, комунікаційні труднощі та культурні відмінності, політичні ризики, складність ланцюга постачання та ризики трудової експлуатації, світові екологічні проблеми [6]. Ці виклики модифікують економічні зв'язки між країнами та форми ведення міжнародного бізнесу.

Провідну роль у глобальних процесах відіграють ТНК США, випереджаючи промислові й фінансові компанії інших країн за характером і масштабами торгово-інвестиційної експансії. Але цей розрив поступово скорочується за рахунок посилення позицій ТНК держав Західної Європи й Японії, а також появи транснаціональних корпорацій країн, що розвиваються.

У своїй стратегічній політиці ТНК зорієнтовані переважно на поглинання місцевих компаній і, таким чином, спричиняють посилення нестійкості інвестиційного процесу. Діючи в багатьох країнах, вони мають змогу впливати на всі сфери суспільного життя, а найбільші й наймогутніші – ухилятися від економічного та політичного контролю з боку приймаючих країн. Разом із тим основним засобом впливу ТНК на економіку країни є прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Сумарний обсяг ПІІ, здійснених ними у 2017 р., перевищував 15 трлн. дол. США, а сукупний обсяг продажів становив 31 трлн. дол. США. Валова продукція іноземних філій цих корпорацій оцінюється в 7 515 млн. дол. США і зросла за останні 30 років у 10 разів, частка доданої вартості, створеної іноземними філіями в усіх країнах світу, у 2017 р. становила 13% від світового ВВП, а кількість працівників зросла до 109 млн. осіб порівняно з 25 млн. у 1990 р. [7]. Здійснюючи прямі іноземні інвестиції, ТНК переміщують через національні кордони великі виробничі ресурси. Таке переміщення з країн, де вони є в надлишку, у країни, що відчувають їх нестачу, сприяє ефективному розміщенню світових чинників виробництва і, як наслідок, зростанню виробництва у світі. Світова спільнота отримує істотну вигоду від ефективного розміщення ресурсів, переміщуючи з країни в країну кваліфіковану робочу силу.

Сьогодні, за оцінками UNCTAD, налічується понад 80 тис. ТНК і більше 800 тис. їхніх іноземних філій [7]. Найбільш потужні ТНК розташовані у США, Європейському Союзі та Японії. Проте все більшого розвитку набувають ТНК таких нових індустріальних країн, як Південна Корея, Бразилія, Мексика, Гонконг та Китай, що зумовлено впровадженням стратегії конкурентних переваг цими державами. На сучасному етапі розвитку ТНК контролюють більше половини світового промислового виробництва, близько 2/3 світової торгівлі, понад 90% ПІІ, 4/5 кількості патентів і ліцензій на нову техніку, технології та ноу-хау [7]. У цілому

найбільші 2 000 ТНК світу отримують 40 трлн. дол. США доходів, що на 12% більше, ніж у 2016 р. (із них 4,18 трлн. дол. США – прибутки). З початку 2018 р. світовий ринок злиттів та поглинань побив 18-річний рекорд і досягнув розміру 1 трлн. дол. Як правило, ТНК – це багатогалузеві компанії, їхня діяльність широко диверсифікована. Наприклад, кожна з 500 найбільших ТНК США має в середньому підрозділи в 11 галузях, а найпотужніші охоплюють по 30–50 галузей. У групі 100 провідних промислових компаній Великобританії багатогалузевих – 96, Італії – 90, Франції – 84, Німеччини – 78. За даними UNCTAD, галузева структура ТНК має такий вигляд: у промисловості діє 60% усіх ТНК, у сфері послуг – 37%, і лише 3% припадає на видобування та сільське господарство.

ТНК впливають як на країни базування, так і на приймаючі країни. Багато країн, що приймають на своїй території філії ТНК, схвалюють їхню діяльність і навіть конкурують між собою, оскільки це забезпечує приплив ПІІ, створення додаткових робочих місць, активізацію внутрішньої торгівлі, впровадження інновацій, випуск нових видів продукції. Рівень інтегрованості країни, її участь у міжнародному поділі праці та глобальна конкурентоспроможність дедалі більше залежать від успішної діяльності ТНК. Тому діяльність транснаціональних корпорацій є важливою для економіки будь-якої країни, зокрема й для України.

У 2017 р. найбільша кількість угод українського ринку злиттів та поглинань (M&A) була в таких галузях: банківському секторі – 15%, сільському господарстві – 11%, страхування та фінансових послуг – 11% (рис. 1). Слід зазначити, що загальний обсяг ринку злиттів і поглинань у 2017 р. становив 1 млрд. дол., що на 37% більше, ніж у 2016 р., а кількість угод зросла до 67, що більше на 22% порівняно з попереднім роком. У грошо-

вому виразі майже половина злиттів і поглинань припала на аграрний сектор, частка якого становила 44%. Слід зазначити, що загалом спостерігаються тенденції, які вказують на відновлення ринку злиттів та поглинань (M&A) в Україні. Враховуючи ситуацію в країні, нині активи здебільшого недооцінені, що стимулює ринок та заохочує інвесторів йти на ризик.

У цьому контексті варто сказати, що більше половини угод здійснюються всередині країни, тобто 2/3 покупок компаній контролюють українські бізнесмени. Натомість в Європі частка внутрішніх угод істотно менша. Крім того, обсяг українського ринку злиттів і поглинань у чотири рази менший, ніж середньостатистичний у світі та менший однієї десятої від ринку США або Великобританії. На думку експертів, ринок злиттів і поглинань в Україні буде тісно пов'язаний із розвитком інноваційних технологій, проведенням реформ, державним утручанням у діяльність компаній, ефективністю судової системи та рівнем захищеності міноритарних акціонерів. Проте, незважаючи на можливі ризики, наша країна залишиться привабливою для іноземних і національних інвесторів у зв'язку з підвищеною увагою світу до забезпечення продовольчої безпеки, гармонійного балансу робочого періоду і періоду виробництва та взаємозв'язку природно-кліматичних умов із земельними ресурсами в Україні.

Під впливом формування ринкової економіки в Україні з'явилось багато іноземних фірм. Із вищезазначеного слідує, що діяльності ТНК в Україні дає можливість виявити низку позитивних та негативних чинників, які впливають на економіку країни (рис. 2).

Недоліки діяльності транснаціональних корпорацій в Україні тісно пов'язані з наявними перевагами для країни. Україні доцільно використати сві-

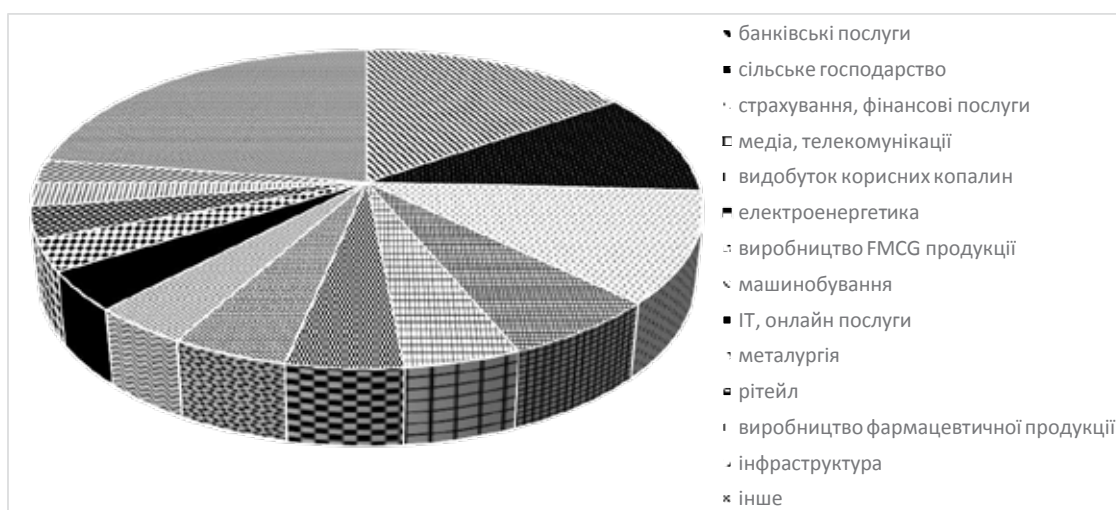

Рис. 1. Структура українського ринку злиттів і поглинань, 2017 р., %

Джерело: складено авторами на основі [8; 9]

Рис. 2. Чинники впливу ТНК на економіку України

Джерело: розроблено авторами

товий досвід взаємодії та регулювання відносин ТНК із передовими державами. Оскільки сфера діяльності ТНК розповсюджується майже на всі держави світу та види економічної діяльності, відповідно, стабільний розвиток окремої країни в сучасних умовах глобалізації неможливий без взаємодії із цими компаніями. Для України залучення прямих іноземних інвестицій через транснаціоналізацію є дуже важливим, оскільки дає змогу вирішувати питання конкурентоспроможності національної економіки, розвитку ринку праці та підвищення життєвого рівня населення. Проте досягнення поставлених завдань можливе лише в контексті одночасного створення сприятливих умов для ТНК та захисту національних інтересів України. Володіючи значними природними та трудовими ресурсами у сільському господарстві, країна цілком може розраховувати на появу й успішне функціонування власних агрокорпорацій.

Висновки з проведеного дослідження. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується всебічним розширенням та поглибленням міжнародних економічних відносин у виробничій, торговельній, фінансово-інвестиційній сферах. А глобальний характер транснаціоналізації та її фінансіаризація є визначальними рисами формування міжнародного бізнесу у цих умовах. Вони охоплюють світову систему інформаційного ділового обміну, всесвітній фінансовий ринок, глобальну структуру технологічних нововведень та

показують, як проявляє себе кожна бізнес-сфера у цих умовах.

Під впливом процесів транснаціоналізації відбувається якісна трансформація світогосподарської структури з переходом до глобальної акумуляції та перерозподілу ресурсів. Вплив ТНК на економічну, політичну та соціальну сфери держав не можна оцінити однозначно. Побудова взаємовідносин України як приймаючої країни з ТНК має ґрунтуватися на захисті позицій національних інтересів країни і національної економічної безпеки. Слід виважено підходити до напрямів інвестиційної діяльності ТНК у національній економіці, заохочуючи приплив іноземних інвестицій у галузі пріоритетного розвитку й обмежуючи в стратегічно важливі сфери для економічної безпеки України. Для контролю процесів транснаціоналізації в Україні необхідно регулювати діяльність іноземних ТНК згідно з національними інтересами та сприяти створенню власних ТНК. Розвиток національних ТНК за участю іноземного капіталу може стати чинником реінтеграції сегментів пострадянського економічного простору та має перспективи виходу на ринки третіх країн. Створення національних ТНК буде вагомим стимулом як для розширення виробничих потужностей, так і для поліпшення фінансово-економічних результатів, що, своєю чергою, сприятиме диверсифікації й нарощуванню темпів виробництва, а також дасть змогу Україні поглиблювати участь у глобальних економічних процесах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Либман А., Хейфец Б. Мировые процессы транснационализации. Вопросы экономики. 2006. № 12. С. 61–79.
2. Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции; пер. с англ.; вступ. ст. и общ. ред. И.М. Осадчей. М.: Прогресс, 1986. 471 с.
3. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія. К.: КНЕУ, 2004. 273 с.
4. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: навч. посіб. К.: Атіка, 2002. 368 с.
5. Україна і світове господарство: взаємодія на межі століть / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський та ін. К.: Либідь, 2002. 470 с.
6. Biggest Challenges of International Business in 2017. URL: <http://www.hult.edu/blog/international-business-challenges/#universal-payment-methods>.
7. UNCTAD, World Investment Report 2018. URL: <http://unctad.org/wir>.
8. Eurostat, statistics explained. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained>.
9. InVenture Investment Group. URL: <https://www.inventure.ua/project/agtech-ukraine>.

REFERENCES:

1. Libman A., Kheyfets B. Miroyve protsessy transnatsionalizatsii / Voprosy ekonomiki. – 2006. – № 12. – S.61-79.
2. Robinson Dzh. Ekonomicheskaya teoriya nesovershennoy konkurentsii / Dzhohan Robinson ; per. s angl. ; vstup. st. i obshch. red. I. M. Osadchey. – M. : Progress, 1986. – 471 s.
3. Antoniuk, L. L. Mizhnarodna konkurentospromozhnist krain: teoriia ta mekhanizm realizatsii / L.L. Antoniuk / Monohrafiia. – K. : KNEU, 2004, – 273 s.
4. Bazylevych V. D., Balastryk L. O. Makroekonomika. Navchalnyi posibnyk. – K.: Atika, 2002. – 368 s.
5. Ukraina i svitove gospodarstvo: vzaiemodiia na mezhi stolit / A.S. Filipenko, V.S. Budkin, A.S. Halchynskyi ta in.– K.: "Lybid", 2002.– 470 s.
6. Biggest Challenges of International Business in 2017 Available at: <http://www.hult.edu/blog/international-business-challenges/#universal-payment-methods> (accessed 20 Oktober 2018)
7. UNCTAD, World Investment Report 2018. Available at: <http://unctad.org> (accessed 20 Oktober 2018)
8. Eurostat, statistics explained. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained> (accessed 15 September 2018)
9. InVenture Investment Group. Available at: <https://www.inventure.ua/project/agtech-ukraine> (accessed 20 Oktober 2018)

Chernomaz K.G.

Postgraduate Student,
Assistant Lecturer at Department of
International Economic Relations

Zaporizhzhia National Technical University

Kusiy T.V.

Master

Zaporizhzhia National Technical University

FEATURES OF FORMING INTERNATIONAL BUSINESS UNDER THE INFLUENCE OF TRANSNATIONALIZATION PROCESSES

In modern conditions, the historical development of international business is characterized by the increased interdependence of national economies, the interweaving of socio-economic processes. Under the influence of the globalization of international business, transnational corporations (TNCs) are intensifying and gaining momentum. Therefore, the tendencies of structural transformations of international business cannot be considered separately from the processes of transnationalization. In view of this, it is necessary to pay attention to the prospects and consequences of economic transformations under the influence of fluctuations in world markets and transnationalization.

The purpose of this study is to highlight the peculiarities of the formation of international business under the influence of transnationalization processes. During the research, the following methods were used: logical – to clarify the functional role of TNCs in the formation of international business; the method of comparative analysis – for the analysis of the index of transnationalization and indicators of transnationalization of production, influencing the world economy; statistical-economic analysis of trends in the functioning of global transnational corporations; expert diagnostics – to assess the current state of transnational corporations in the field of production and nonfinancial organizations; graphics and tabular – to clearly illustrate the processes of transnationalization in countries with a transformational economy, identify the advantages and disadvantages of global transformations for the development of international business.

The global nature of transnationalization and its financialization are the defining features of the formation of international business in the modern world. They cover the global system of information business exchanges, the global financial market, the global structure of technological innovations, and show how each business sector manifests itself in these conditions. At the current stage of development, TNCs control more than half of world industrial production, about 2/3 world trade, more than 90% of FDI, 4/5 of the number of patents and licenses for new technology and know-how.

Modern processes of transnationalization have a dynamic development trend. On the one hand, the emergence of such companies – the result of the development of international economic relations, on the other – they threaten economic security and undermine the effectiveness of economic policies of countries. Therefore, the impact of TNCs on the economic, political, and social spheres of states cannot be unequivocally evaluated. It is worthwhile to approach the directions of TNC's investment activity in the national economy, encouraging the inflow of foreign investment in the field of priority development, and limiting it to strategically important areas for the economic security of the host country.